

Meddelanden

1. Dvärgsparv (*Emberiza pusilla*) för tredje gången funnen häckande i Sverige.

Den 14.6. 1965 upptäcktes flera dvärgsparvar (*Emberiza pusilla*) av T. LÖFGREN m.fl. vid en myrkant i ett större skog-myrområde ca 25 km NNO Vittangi, Torne lappmark. Två dagar senare hittade vi på samma ställe fyra individer och ett bo och fem dagar senare (21.6.) ytterligare ett bo ca 200 m från det första. Vid bo 1 häckade två adulta, helt utfärgade individer, vid bo 2 en ej utfärgad hane och en normalfärgad hona. Med hänsyn till bl.a. att endast två svenska bofynd tidigare publicerats, SWANBERG (1954; se VF 13: 213—240) och CURRY-LINDAHL (1962; se VF 21: 161—173), att en del iakttagelser av häckningen gjordes och att en finsk undersökning av artens häckningsbiologi nyligen publicerats (MIKKOLA 1966; se Ornis Fennica 43: 1—12), synes det motiverat att redogöra för fyndet.

Biotop: Dvärgsparvens biotop bestod av gränsområdet mellan en ca 10 ha stor gräs-videmyr och högstammig sumpgranskog med visst björkslag. Häckningsplatsen låg i anslutning till vattendrag på ca 200 m (bo 1) och 25 m (bo 2) avstånd. Vid bägge platserna fanns gräsbevuxen mark: vid bo 1 en knapp ar i anslutning till boet, vid bo 2 på åtskilliga smärre ytor. Sumpgranskogens undervegetation bestod av grästuvemark, låga videsnår och dvärgbjörk. Fyndplatsen ligger i barrskogsregionen, i ett större myrområde genomkorsat av låga grusåsar och ca 10—15 km från barrskogsgränsen. Detta är anmärkningsvärt såtillvida att flertalet fynd i Fennoskandia gjorts i björkskogsregionen eller i starkt björkdominerade delar av blandskogsregioner. De i Sverige först anträffade häckningsplatserna vid Vittangijärvi, Torne lappmark 1952 (SWANBERG op.cit.) och i Rapadalen, Lule lappmark 1958 (CURRY-LINDAHL op.cit.) låg i ljus, gles björkskog resp. i tät, slyartad videbjörkskog: båda nära vattendrag och ovan barrskogsgränsen. Finska häckningsbiotoper har utmärkts av björkskog och myr samt närhet till vattendrag (MIKKOLA op.cit.). Även PALMGREN (1936) och PORTENKO (1937), bägge ur SWANBERG (1954), framhåller artens preferens för ljusa avsnitt inom björkdominerad skog, rinnande vatten och ängsliknande undervegetation. Den senare nämner dock exempel på häckningsbiotoper inom taigan.

Boet: Bo 1, hittat den 16.6., låg på en grästuva invid stammen av en två dm hög granplanta. På tuvan växte dessutom halvmeterhögt vide och dvärgbjörk. Bo 2 var likaledes öppet placerat på en grästuva. Skälarna var öppna uppåt och påminde om sävsparvens (jfr CURRY-LINDAHL op.cit.). I likhet med de två tidigare svenska fynden ingick ej renhår utan insidan var endast fodrad med fint, torrt gräs (jfr CURRY-LINDAHL 1963. Våra fåglar i Norden p. 2260—62).

Ägg och ruvningstid: Då bo 1 upptäcktes innehöll det fem ägg och på morgonen den 17.6. lades det sjätte = full kull. Då boplatserna undersöktes vid fyrtiden hade det regnat kraftigt och de fem äggen var kalla och fuktiga; boskålen var delvis vattenfylld. Kl. 11 uppstöttes en ruvande fågel från sex ägg. Den 29.6. var ungarna kläckta vid 11-tiden och uppskattades vara ca 12 tim gamla (K.B.). Som jämförelse fanns bo av sävsparv och lövsångare där kläckningsförloppet kunde följas. Med ledning av ovanstående kan ruvningstiden bestämmas till $11\frac{1}{2} \pm \frac{1}{2}$ dygn, om hänsyn togs till felbestämning av ungarernas ålder

och att äggen inte behöver ha börjat ruvas då en fågel skrämdes upp kl. 11 den 17.6. MIKKOLA (op.cit.) anger $11 \pm \frac{1}{2}$ dygn för ett bo i Kuusamo, Finland 1964. I övrigt är ruvningstiden för dvärgsparv okänd. För andra *Emberiza*-arter varierar den mellan 11 dygn för ortolansparv och 14 dygn för gulsparv (CURRY-LINDAHL 1963). Bo 2 upptäcktes då de fem äggen ruvades, varför ingen uppgift om ruvningstiden står att få från detta bo. Äggens form och färgteckningar överensstämmer, med vad som angives i gängse handböcker. B ä g g e k ö n e n r u v a d e dock företrädesvis honan (jfr CURRY-LINDAHL 1963). Detta gäller bägge bona. Ofta sjöng hanen under ruvningen och ungarnas nästtid medan honan låg på boet. Avlösning tillgick som nedan.

Beteende vid ruvning och matning: Fåglarnas beteende under nästtiden studerades från gömsle på $2\frac{1}{2}$ m. Vanligen tillgick matningsprocedurerna som följer: En av fåglarna flög fram ur omgivande terräng och «anhaltade», dvs. hoppade och flög korta sträckor mellan videbuskar och dvärgbjörk tills den nådde botuvan, där den förflyttade sig gående och klättrande till boskålen. Antingen matade den en, sällsynt två ungar, i några sekunder och flög sedan från boet, vanligen utan lätesyttring, eller också inväntade den maken som «anhaltade» till boet och matade medan den första flög utan att mata. Dessa avlösningsturer vid matning och ruvning var mycket svåra att studera och flera variationer på temat förekom. Avlösningarna varierade i frekvens mellan varannan minut upp till en gång i halvtimmen. Den övre gränsen är något osäker då fåglarna ofta var svåra att upptäcka och något ögonblicks ouppmärksamhet räckte för att missa en avlösning. Vid bo 2 använde sig föräldrarna av två ingångsvägar till boet, men i flera fall visade det sig att båda valde samma ingångsväg. Detta förhållande var emellertid inte lika utpräglat som hos sävsparv (VOLSOE 1959, efter CURRY-LINDAHL 1963) vars beteende vid boet i många avseende överensstämmer med dvärgsparvens. Under slutet av ungarnas nästtid (se nedan) flög bägge fåglarna mer ohämmat mot boet. Härvid «konverserade» de med smackanden av olika slag; ett *tuck tuck*, och ett dovt surrande *tjurrk*. Honan kunde stundom låta höra ett svagt *siuu* då hon steg upp på boet, antingen för att ruva ägg eller för att ruva och mata ungarna. Detta läte var ej olik sävsparvens lockläte. Vid oro lät de även höra ett smackande *tack* och ett smattrande *tett-rett-rett-tett*, hämplingslikt men svagare. Ungarnas mattiggande är en svag variation av de vuxna fåglarnas lockläte, det videsparvlika *sitt* eller *tick* med en hörbarhet på ca 10 m. Hanens sång kan skrivas: *Tji-tji-tji-dji sirrr juhijuhitju* eller *tri-tri-tri-tryy juhijja* en strof som kunde varieras med betoning av än den första än den andra delen av strofen. Inledningen är ortolansparvlik, nästan identisk med gyllensparv. Därefter kommer ett surrande likt trädpip-lärka och slutligen en snutt som för tanken till en avlägsen rosenfink. Den yngre hanen vid bo 2 tycktes ha en fullständigare sång än den äldre som ofta förkortade sin version till *zing-zing-zing-tryyy* eller *tsi-tsi-tsi-tryy*. Det normala locklätet för bägge könen var ett svagt *sitt* eller *tick* inte olik taltrast eller videsparv om än svagare. Vid irritation hårdnade det till ett kraftigt knäppande *tzick*, videsparvlikt.

Födan bestod av mätarlarver (*Geometridae*) och mygg (*Culicidae*). Inte någon gång iaktogs frö- eller bärdiet (jfr CURRY-LINDAHL 1963).

All m ä n t b e t e e n d e: Innan ungarna lämnade boet skötte bägge paren häckningen synnerligen diskret. Då vi hittade det första boet hade vi flera gånger passerat nära det (10 m) utan att hitta det. Den ruvande fågeln lät oss komma på en knapp

meters håll innan den flög upp, vanligen utan lätesyttring. Den höll sig sedan på några meters avstånd, ivrigt hoppande och ibland lockande. Efter kläckningen blev bägge paren något kaxigare, lockade ivrigare, när man kom för nära boet men de uppträdde betydligt stillsammare än exempelvis sävsparv. Till skillnad från videsparv lämnade de aldrig en störd häckplats för att återkomma, när fridstöraren avlägsnat sig, utan höll sig hela tiden i boets närhet. Ett dylikt uppträdande medför att arten mycket väl kan vara förbisedd på andra håll såväl under den aktuella sommaren som tidigare år. Artens oräddhet omnämnes särskilt i litteraturen (se CURRY-LINDAHL 1963).

Ungarnas nästtid: I bo 1 stannade ungarna under sex dygn men här kan nästtiden ha påverkats av ringmärkningen som skedde mellan femte och sjätte dygnet. Ungarna var dock inte «explosiva» som t.ex. trastungar utan höll sig i boskålen efter märkningen. Sex dygn efter kläckningen var de utkrupna och höll sig på marken och i låga buskar runt boet. Föräldrarna matade och varnade kraftigt då vi försökte gå igenom området. I bo 2 var ungarna utkrupna efter $5\frac{1}{2}$ dygn från den tidpunkt då de bedömdes vara 2 dygn gamla; här utsattes de inte för ringmärkning. Således synes nästtiden ligga omkring $6-7\frac{1}{2}$ dygn. MIKKOLA (op.cit.) anger nästtiden till $5\frac{1}{2}-7\frac{1}{2}$ ($\pm \frac{1}{2}$) dygn och har även diskuterat de stora variationer litteraturen uppvisar. Den korta nästtiden kan vara en indikation på att arten medhinner två kullar per säsong.

Observationer av de flygga ungarna: Den 10.7., 11 dygn efter kläckningen, var ungarna nätt och jämnt flygfärdiga. Stjärtpennorna var ej helt utvuxna och styrningen därför mycket dålig. Ungarna matades ännu av föräldrarna. Den 22.7. gjordes ett återbesök vid häckplatserna och ungarna syntes då vara fullständigt utvuxna. Föräldrarna observerades inte vid detta tillfälle.

Övriga observationer av dvärgsparv 1965: Enl. muntlig uppgift från STIG LUNDBERG har ett flertal observationer gjorts i såväl Sverige som de övriga nordiska länderna under sommaren och hösten 1965, men då denne planerar sammanställa observationerna nämns de ej vidare här. Häckfyndet N Vittangi bör dock således ses i ett större sammanhang.

KRISTER BROOD THOMAS SÖDERNQIST

Summary: The third Swedish breeding-record of Little Bunting. (*Emberiza Pusilla*). In June 1965 the authors recorded two breedings of Little Bunting (*Emberiza pusilla*), 25 km NNE Vittangi, Torne lappmark, Sw. Lapland. The breeding-ground was dominated by swampy spruce forest at the end of a marsh; a biotope hitherto considered very untypical of this species. The incubation time was determined to $11\frac{1}{2} \pm \frac{1}{2}$ days and the young remained in the nest for $6-7\frac{1}{2}$ days; 11 days from hatching, young birds were just about fledged and after 23 fullgrown. Some notes are made on the song and call-notes of adults and nestlings, nestbuilding and breeding-behaviour. Both sexes appeared to brood.

2. Dvärgörn (*Hieraëtus pennatus*) för andra gången funnen i Sverige

På Öland strax söder om Kastlösa iaktogs den 15 och 16 augusti 1964 en dvärgörn (*Hieraëtus pennatus*) av den ljusa fasen.